

Kazania Gnieźnienskie. 6. preken.

Om den hl. Bartolomeus.

Kjære barn, vår elskede Kristus lærte sine hellige apostler hvordan de skulle ferdes i denne verden blant de kristne. Og derfor talte han til dem således og sa: *Estote prudentes* - vær kloke, slik slangene er kloke. Ettersom slangen for det første eier den klokskap at når noen vil drepe den, da gjemmer den sitt hode og skåner det og bryr seg intet om kroppen. Og således har også de hellige apostler båret seg ad. Men aller mest har den hl. Bartolomeus båret seg slik ad at han har skånet sitt hode, det vil si den elskede Kristus.

For det annet hører det til slangens natur at når den vil forynges, da eter den bitre røtter og kryper deretter inn i et trangt hull, og her gnir den så den gamle huden av seg. Således bør også vi kaste av oss den gamle hud, det er: de gamle synder, og ete bitre røtter, det er: i denne verden lide noen av vår høyt elskede Frelsers kvaler på vårt eget legeme. Den hellige Bartolomeus lot huden flå av sitt legeme for vår elskede Kristi skyld, slik det står skrevet der hvor det fortelles at da han hadde døpt kongen i det land India og omvendt ham til den kristne tro, da forsamlet biskopene i hint land seg og grep den hellige Bartolomeus og førte ham til den selvsamme konges bror. Da ble denne samme konge vred på ham fordi hans gud, som bar navnet Astarost, hadde styrtet til jorden og var blitt til støv.

Derfor sønderskar kongen sine klær og befalte at den hellige Bartolomeus skulle bindes til skampælen, og lot ham piske med bjerkeris og hudflette levende. Og da de hadde gjort dette mot ham, halshugget de ham etterpå. Og således kastet han huden av sitt legeme for at han skulle fortjene den himmelske krone. Likesom man kaster av seg sine lange klesplagg når man skal slåss med en uvenn, for ikke å bli hindret, således har helgenene båret seg ad når de skulle slåss med sine fiender. Da har de ikke bare avlagt sine klær, men også gitt huden av sitt legeme for den elskede Kristi skyld. Og således skal også vi bære oss ad når vi vil slåss med vår fiende, det er: med den onde; da skal vi kaste av oss klærne, det er: våre synder. Og slik handlet den hellige Bartolomeus at han først kastet av seg rikdommen, så ikke den onde gjennom den skulle få makt over hans sjel, for han var meget rik, ettersom han var av fyrstelig byrd. Men dere kaller ham *bartodziej* (birøkter), og derved vekker dere vår elskede Frelzers harme. For det annet kastet Bartolomeus huden av sitt legeme, så han skulle få ligge i fred, siden – som dere selv vet – den som har urene klær, ikke får hvile i fred i dem for utøy. Og således bar den hellige Bartolomeus seg ad: fylt av ønsket om å få hvile med den elskede Kristus i evighet, kastet han av seg sin hud, siden vårt legeme i sannhet er en uren kledning, som såre ofte forarger oss, snart ved kjødets ukyskheter, snart ved onde tanker. Og derfor var det godt om vi kastet av oss denne kledning, det er: våre synder, for ikke å dø i dem. For det tredje kastet den hellige Bartolomeus huden av sitt legeme for å vise seg som en Guds ridder, siden ridderne har den skikk at når de mottar ridderslaget, da skjenker de sin gamle kledning

til sine tjenere. Og slik handlet den hellige Bartolomeus at han kastet huden av sitt legeme for at han i evighet skulle fryde seg med den elskede Kristus i himmeriket.

For det tredje har slangen den egenhet at når noen maner over den, da tildekker den sitt ene øre med halen og vender det andre mot jorden for ikke å høre besvergelsene. Men hva er vel halen annet enn en påminnelse om døden? Og det menneske ville i sannhet synde lite som kom i hug at det skal dø om ikke lenge. Men det andre øret, det som vender mot jorden, det skal få deg, syndige menneske, til å ettertenke at du er født av jord og atter skal vende tilbake til jorden når du dør. Og derfor ville ikke Kristus skape mennesket av luft, for at det ikke skulle bli hovmodig, derfor ville han ikke skape det av ild, for at det ikke skulle bli vredaktig, og heller ikke av vann, for at det ikke skulle bli urent; men han skapte det av jord, for at det skulle bli saktmodig, siden jorden imot vannet er tørr, imot luften sterk og imot ilden kald. Og alle disse egenskaper bar den hellige Bartolomeus i seg, idet han fulgte evangeliets hellige lære. Og derfor, hvis vi syndere ønsker å komme til himmerik, la oss da øve de gode gjerninger som den hellige Bartolomeus øvet her på jorden. Men såsom vi ikke kan oppnå dette formedelst oss selv, uten Den hellige ånds gaver og Marias hjelp, la oss da ty hen til henne, idet vi hilser henne med den samme bønn som engelen Gabriel hilste henne med fra himmerik, da han sa: «Hill deg, Maria, full av nåde...»

Fra gammelpolsk ved Ole Michael Selberg

TILLEGG

Fra *Legenda aurea* av Jacobus de Voragine: Den hellige Bartolomeus.

Bartolomeus, apostelen, fór til India, som ligger ved verdens ende. Der kom han til et tempel hvor det var en avgud, Astaroth ved navn, og ble der som pilegrim. I avgudsbildet bodde en ond ånd, som talte og sa at han kunne helbrede alle syke. Men han helbredet dem ikke, han bare holdt opp å pine dem. Da nå tempelet var fullt av syke, og det hver dag ble båret frem offer for helseløse selv fra de fjerneste land, skjedde det plutselig at bildet ikke ville svare lenger. Folket drog da til en annen by, der det var et annet bilde, ved navn Berith. Dette spurte de hvorfor Astaroth ikke ville svare dem lenger. Berith sa: «Deres gud Astaroth har vært bundet med glødende lenker, så han hverken har hatt pust eller mæle, helt fra det øyeblikk da Bartolomeus, Guds apostel, steg inn i tempelet.» Da sa folket: «Hvem er denne Bartolomeus?» og avguden svarte: «Han er en venn av den allmektige Gud, og er kommet hit til landet for å ødelegge alle Indias guder.» Folket ropte: «Gi oss hans tegn, så vi kan finne ham.» Da sa avguden: «Han har svart, kruset hår, huden er hvit, øynene store, nesen jevn og rett, skjegget langt og litt gråsprenget, og han er vakkert vokset; han går kledd i en hvit kjortel med pur brem, og over den har han en hvit kappe, hvis fliker er prydet med purpurrøde stener. I seksogtyve år har han båret sin kledning og

sine sko uten at de er blitt gamle eller skitne. Han sier kne-
lende frem sin bønn hundre ganger om dagen, og ofte også
natters tider. Engler vandrer med ham alltid og gjør at han
hverken blir trett eller sulten. Hans åsyn er alltid muntert,
og han er aldri tung til sinns; han forutser alt og vet alt;
han kan alle folkeslags tungemål, og alt det jeg her taler
med dere om, det vet han. Hvis dere søker ham, så vil han
la seg se når det er hans vilje; men er det ikke hans vilje,
så vil dere aldri mer finne ham. Men det ber jeg dere om,
at så sant dere finner ham, må dere trygle ham om ikke
å komme hit, og ikke la sine engler gjøre med meg det de
har gjort med min felle.» Da gikk de ut og lette flittig etter
ham i to dager og kunne ingensteds finne ham. Men en
dag satte en besatt i et skrik og sa: «O Bartolomeus, du
Guds apostel, dine bønner brenner meg såre.» Apostelen
svarte: «Ti, du onde ånd, og far ut av dette menneske.» Og
straks ble han helbredet. Da kongen i landet, Polimius, som
hadde en månesyk datter, fikk høre dette, skikket han bud
til apostelen og bad ham komme til seg og helbrede hans
datter. Bartolomeus kom og fant piken bundet med len-
ker, fordi hun glefset etter alle som nærmet seg henne. Da
bød han at hun skulle løses, og da tjenerne ikke våget å
gå bort til henne, sa han: «Den ånd som var i henne, har
jeg allerede i min makt, så frykt ikke.» Da slapp de hen-
ne løs, og straks var hun fullstendig frisk. Da lot kongen
laste gull og sølv og edle stener på kameler og betalte at
det skulle letes etter apostelen, men han var ingensteds å
finne. Tidlig neste morgen viste apostelen seg for kongen
mens han var alene i sitt gemak, og talte til ham og sa:
«Hvorfor lette du etter meg i hele går med gull og sølv og

edle stener? Det er gaver for dem som søker det timelige, men jeg trakter ikke etter noe som er timelig eller kjødelig.» Slik gav han seg til å greie ut for kongen mangt om vår frelse, og tedde ham også hvordan Kristus hadde vunnet over djevelen med underfull nødvendighet, vold, rettferd og visdom. For det var nødvendig og sømmelig at den som hadde beseiret en jomfrus sønn, nemlig Adam, som jo ble dannet av jomfruelig jord, også skulle overvinnnes av en jomfrusønn. Han beseiret ham med vold da han støtte ham ut av det hus som djevelen hadde tatt bolig i etter det første menneskes fall. Og likesom seierherren over en tyrann sender ut sine tjenestekarere alle vegne, for at de skal rive ned fiendens banner og sette sitt eget isteden, således sendte Kristus overalt ut sine budbringere for at de skulle utrydde djevelens tjeneste og isteden plante kristentroen. Han beseiret ham òg med rette, for det var rettferdig at den fiende som hadde overvunnet mennesket ved å friste det til å ete, ble overvunnet ved faste, og fra da av ikke mer kunne holde på det. Han overvant ham med visdom, da djevelens kunst ble til spott for Kristi kunst. Djevelens list var den at han bortførte Kristus til ødemarken, slik hauken røver en fugl, for å se om det var så at han ikke hungret mens han fastet, for i så fall var han uten tvil Gud; men følte han sult, ville han overvinne ham med mat, slik han hadde overvunnet det første menneske. Allikevel maktet han ikke å gjenkjenne Gud i Kristus, for Kristus var hungrig, og heller ikke maktet han å beseire ham, for Kristus viste fristelsen ifra seg. Slik forkynte Bartolomeus troen for kongen, og sa at dersom han ville la seg døpe, skulle han få se sin gud lenkebundet.

Neste dag, da avgudsprestene ofret til bildet foran kongens palass, satte den onde ånden i å skrike fra bildet og sa: «Å, dere stakkarer, la offeret ligge og ofre aldri mer til meg, for at dere ikke skal lide enda sværere kvaler enn jeg. For jeg er bundet med glødende lenker av engelen til denne Jesus Kristus som jødene korsfestet fordi de trodde døden ville holde på ham, men han tok døden, som er vår dronning, til fange, og bandt vår hersker, dødens husband, med glødende lenker.» Da la hedningene straks et tau rundt bildet for å rive det ned, men de klarte det ikke. Da bød den hellige Bartolomeus djevelen at han skulle fare ut av bildet og selv ødelegge det. Og djevelen fór ut og brøt sund alle de bilder som i tempelet var. Deretter helbredet apostelen alle de syke der, og vigslet tempelet til Gud; men djevelen bød han å fare ut i ødemarken. Da så folket en Herrens engel komme ned, fly rundt tempelet, tegne korsets tegn med sin finger på alle tempelets hjørner og si: «Så taler Herren: Likesom jeg har rensset dere fra all deres urenhet, således skal dette tempel være rensset for alt smussig og for hans opphold som apostelen bød å fare ut i ødemarken. Men først vil jeg te dere ham. Når dere ser ham, skal dere ikke forferdes, men på deres panne tegne det korsets tegn som jeg har latt tegne på stenene til dette tempel.» Så viste han dem en morian som var svartere enn sot og hadde et skarpskåret ansikt; skjegget var så langt at det rakk ham til føttene, blikket brant og gnistret som glødende jern, det stod svovelflammer fra munn og øyne, og hendene var bakkbundet med glødende lenker. Og engelen sa til ham: «Siden du har etterkommet apostelens befaling og fart ut og brutt sund alle bildene i tempelet, vil jeg løse

deg, så du kan dra til et sted hvor intet menneske bor og drøye der til dommedag.» Dermed slapp han ham fri, og djevelen fór derfra med stort ståk og skrik, men Herrens engel steg i alles påsyn opp mot himmelen. Da ble kongen døpt med sin hustru og sine barn, og alt folket med dem. Og han forlot sitt kongedømme og ble apostelens discippel.

Deretter kom alle avgudsprestene sammen og drog til Astrages, kongens bror, og klaget for ham over at de hadde mistet sine guder, at tempelet var ødelagt og kongen bedratt ved trolldomskunster. Da ble kong Astrages vred og sendte ut tusen væpnede menn for å fange apostelen. Da han ble ført frem for ham, sa Astrages: «Er det du som har forvendt min bror?» Apostelen svarte: «Jeg har ikke forvendt, men omvendt ham.» Astrages sa: «Likesom du har fått min bror til å oppgi sin gud og tro på din, vil jeg tvinge deg til å oppgi din gud og ofre til min.» Den hellige Bartolomeus svarte: «Den gud din bror tilbad, har jeg bundet og i den skikkelse vist ham for din bror og tvunget ham til å ødelegge sitt bilde; kan du gjøre det samme med min Gud, så vil jeg tro på din gud, men kan du det ikke, så vil jeg ødelegge dine guder, og du skal tro på min Gud.» Ennå før han hadde talt ut, ble det meldt til kongen at hans gud Baldach hadde styrtet ned og var sprunget i tu. Da kongen fikk høre det, rev han i stykker purpuren han var kledd i; men apostelen lot han pryde med stoffer og deretter flå levende. Da tok de kristne liket og jordet det med ærefrykt. Men kong Astrages og avgudsprestene ble besatt av djevler så de døde. Da ble kong Polimius viet til biskop og røktet sitt embete med heder i hele tyve år og hensov så i fred.

Om hvordan den hellige Bartolomeus ble pint, finnes der ulike meninger, for den salige Dorotheus sier at han ble korsfestet. Herom skriver han: «Bartolomeus preket for inderne og oversatte også Matteus-evangeliet til deres mål. Han døde korsfestet med hodet ned i byen Albana i Stor-Armenia.» Den salige Theodorus derimot sier at han ble flådd. I mange bøker heter det også at han bare ble hals-hugget. Disse motsigelser lar seg forene hvis man sier at han først ble korsfestet, og deretter tatt ned av korset før han var død, og så - til dess større pinsel - fikk huden flådd av kroppen, og endelig til sist ble halshugget.

Fra latin ved Ole Michael Selberg